

บทวิจารณ์หนังสือ เรื่อง

มหาสติปัญญา ๔ ทางลัดดับทุกข์

เขียนโดย พระอาจารย์ชานนท์ ชยมนโท

ภาพพิมพ์ งามบุษบงโสภิน Napapat Ngambutsabongsophon
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Graduate School,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

๑. บทนำ

บทวิจารณ์หนังสือฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์แสดงความคิดเห็น เรื่อง “มหาสติปัญญา ๔ ทางลัดดับทุกข์”^๑ เขียนโดย พระอาจารย์ชานนท์ ชยมนโท หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม แบ่งเป็นบทย่อยๆให้อ่านง่าย มีทั้งหมด ๑๗ บท จำนวน ๑๓๘ หน้า เป็นหนังสือที่มีการพิมพ์เป็นครั้งแรก จัดพิมพ์โดย อัมรินทร์ธรรมะ ในเครือบริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) ที่กรุงเทพฯ ในเดือนพฤษภาคม ปี ๒๕๕๘

หนังสือเล่มนี้เริ่มต้นด้วย คำนำสำนักพิมพ์ คำนำผู้เขียน แล้วจึงเป็น

^๑ พระอาจารย์ชานนท์ ชยมนโท, มหาสติปัญญา ๔ ทางลัดดับทุกข์, (กรุงเทพฯ: อัมรินทร์ธรรมะ อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๘).

เนื้อหาในหนังสือ ๑๗ บท ทำหนังสือเป็นบทที่เกี่ยวกับผู้เขียน แนะนำชีวประวัติและประสบการณ์จริงตั้งแต่เริ่มต้นปฏิบัติจนถึงปัจจุบันของผู้เขียน เนื้อหาในแต่ละบทของหนังสือผู้เขียนจะเขียนเกี่ยวกับการปฏิบัติกรรมฐานที่มาจากประสบการณ์จริงของผู้เขียนเอง เป้าหมายของผู้เขียน คือต้องการให้ผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมไม่ต้องเสียเวลาในการปฏิบัติ โดยการใช้หนังสือเล่มนี้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ผู้เขียนจึงเขียนด้วยภาษาที่อ่านง่าย เพื่อให้เหมาะสมสำหรับบุคคลทั่วไป และสำหรับผู้สนใจการปฏิบัติธรรม สามารถนำไปปฏิบัติเองได้

๒. เนื้อหาโดยย่อ

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือธรรมะเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม โดยผู้เขียนเขียนจากประสบการณ์จริงในการปฏิบัติกรรมฐานของผู้เขียนเอง ในเนื้อหา มีการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมเพื่อให้ทำความเข้าใจลำดับขั้นในการปฏิบัติและ

สภาวะธรรมที่เกิดขึ้น โดยแบ่งเนื้อหา ออกเป็น ๑๗ บท ดังต่อไปนี้

๑. หัวใจของการปฏิบัติธรรม

ผู้เขียนให้ทำความเข้าใจวิธีปฏิบัติให้ถูกต้องก่อน โดยอธิบายชั้น ๕ ว่าเป็นตัวทุกข์ โดยให้ผู้อ่านเริ่มทำความเข้าใจว่า ชั้น ๕ ประกอบด้วย รูปกับนาม และมีวิชขามาเป็นตัวปิดบังทุกข์ จึงต้องทำลายต้นเหตุของทุกข์ด้วยการถอนความยึดมั่นในกายใจเสียก่อน

๒. มหาสติปัฏฐาน ๔

เป็นบทที่ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรม มหาสติปัฏฐาน ๔ ๔ ประกอบด้วยอะไรบ้าง โดยการอธิบายรายละเอียดของข้อธรรมในแต่ละหมวด เริ่มตั้งแต่ กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา ธรรมานุปัสสนา ผู้เขียนได้มีการเขียนเป็นภาพภูมิแสดงการอธิบายเกี่ยวกับชั้น ๕ ว่ารูปนามประกอบด้วยอะไรบ้าง เพื่อให้มีการเข้าใจที่ง่ายขึ้น

๓. ทางปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น

บทนี้ผู้เขียนเริ่มแนะนำการปฏิบัติในการดูจิตดูกาย ด้วยการเปรียบเทียบ โดยตัวอย่างและมีภาพประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพในความรู้สึกของเราเวลาที่เราก่อเกิดความพอใจและไม่พอใจ ว่ามีความรู้สึกอย่างไร

๔. ธาตุทั้ง ๔

ผู้เขียนต้องการอธิบายว่า กายของเราประกอบด้วยอาการ ๓๒ แต่เมื่อแยกออกมาแล้ว มีเพียงแค่ธาตุ ๔ เท่านั้น คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ และอธิบายการทำงานของร่างกายในอิริยาบถต่างๆ ว่าทุกอิริยาบถเป็นอยู่ได้แค่ชั่วคร่าว ไม่สามารถตั้งอยู่ได้นานเพราะเกิดทุกข์ ดังนั้นการที่เราเปลี่ยนอิริยาบถบ่อยๆ นั่นก็เป็นไปเพื่อแก้ทุกข์ทั้งสิ้น

๕. ชั้นทั้ง ๕

เป็นบทที่อธิบายเกี่ยวกับชั้น ๕ โดยการให้พิจารณาการเคลื่อนไหวของร่างกายให้เห็นอาการต่างๆ และความรู้สึกในเวทนาว่ารู้สึกอย่างไร สุขบ้าง ทุกข์บ้าง เฉยๆ บ้าง ความรู้สึกในสัญญาในการจำเรื่องราวต่างๆ รู้ความคิดดี คิดชั่ว คิดเรื่องต่างๆ ที่เรียกว่าสังขาร และตัวรู้ว่าจิตคิดคือวิญญาณ ผู้เขียนได้แนะนำการปฏิบัติด้วยการดูชั้น ๕ ดูความพอใจไม่พอใจ ดูอารมณ์ที่มากระทบ แล้วพอใจเกิด พอใจดับ ไม่พอใจเกิด ไม่พอใจดับ ให้ดูความเกิดดับจนแจ่มแจ้งว่า ทุกข์ก็ตัวเดิม สุขก็ตัวเดิม ทุกข์ก็ไม่เที่ยงเหมือนเดิม สุขก็ไม่เที่ยงเหมือนเดิม

๖. อุบายในการทำสมาธิ

อุบายในการทำสมาธิของผู้เขียน คือ การภาวนาด้วยการใช้คำบริการ “พุทโธ” ด้วยการกำหนดอยู่ในกาย เวลานั่งสมาธิให้หายใจกำหนดพุทโธ หายใจเข้ากำหนด “พุท” หายใจออก

กำหนด “โธ” ผู้เขียนได้มีคำอธิบายเพิ่มเติมสำหรับผู้ที่ไม่ถนัดพุทโธ ก็ให้ดูลมหายใจแทน ให้รู้ความเป็นจริงของลม

๗. วิธีกำหนดลมหายใจที่ถูกต้อง

ให้สังเกตลมเข้าลมออกที่ปลายจมูก ให้ทำความเข้าใจในลม ให้มีความรู้อยู่ในปัจจุบัน มีความรู้อยู่ในสัมผัส ดังนั้น การทำสมาธิแค่รู้ลมเข้าออกก็เป็นสมาธิแล้ว

๘. สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน

สมถกรรมฐาน คือ การรวมอารมณ์และจิตของเราให้เป็นหนึ่ง ส่วนวิปัสสนากรรมฐานนั้นเป็นการขยายสภาวะธรรมทั้งปวงให้กว้างออกไป เพื่อความรู้แจ้งในสังขาร การปฏิบัติหลังจากที่จิตสงบแล้ว ก็อาศัยปัญญาแยกเข้าสู่วิปัสสนา

๙.-๑๒. ทำกรรมฐานให้ได้
โสดาบัน สกทาคามี อนาคามี และอรหันต์

ผู้เขียนได้อธิบายการทำกรรมฐานเพื่อให้ได้การบรรลุธรรมในระดับชั้นต่างๆ ตั้งแต่โสดาบัน จนถึงอรหันต์ โดยเริ่มจากชั้นโสดาบันว่า ลักษณะของกายที่ประกอบกันอยู่นั้น อาศัยอยู่ด้วยธาตุ ๔ ที่ทำให้คนเรารุ่มหลงในกาย การทำกรรมฐานให้ได้โสดาบันนั้น ให้พิจารณาละอุปาทานในรูปกาย ว่ารูปของเราเป็น

สภาวะสมมติและธาตุเท่านั้นเอง ให้ฝึกถอนความยึดมั่นถือมั่นให้รูปกายว่าเป็นตัวเป็นตน ในระดับขั้นสกทาคามี ให้ฝึกพิจารณารูปนามและอายตนะภายในอายตนะภายนอก ว่าไม่ใช่ตัวตนและเป็นเพียงธาตุ ในขั้นอนาคามี ให้พิจารณาดับกามคุณทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และปล่อยวางความพอใจและไม่พอใจ ในขั้นอรหันต์ ให้พิจารณา รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ และธรรมทั้งหลายว่าไม่ใช่ตัวตน คือให้ละและถอนถอนความยึดมั่นถือมั่นในรูปนามขั้น ๕.

๑๓. ทางลัดดับทุกข์

ผู้เขียนแนะนำทางลัด ด้วยวิธีการดูสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นว่า คนเราทุกข์เพราะสองสิ่งเท่านั้น คือ ความพอใจ และไม่พอใจ เวลาไม่พอใจก็ไม่อยากได้ พอใจก็ยึดไว้ เพราะฉะนั้นให้จับอารมณ์ของความพอใจและไม่พอใจเป็นหลักก็สามารถพ้นทุกข์ได้

๑๔. ไปให้ถึงนิพพาน

ทุกข์ที่เกิดขึ้นนั้น ถ้าไม่ดับที่เหตุทุกข์ก็ไม่ดับ จึงต้องดับที่สมุทัยก็คือ ตัณหาทั้งสอง คืออยากได้และไม่อยากได้ ให้ดับสองสิ่งนี้ เมื่อดับตัณหาได้ทุกข์ก็ดับตาม

๑๕. ธรรมเป็นเครื่องอยู่

ผู้ปฏิบัติที่ได้ธรรมแล้วก็ต้องอาศัยสมาธิเป็นเครื่องอยู่ อาศัยปัญญาเป็นเครื่องอยู่ พิจารณาด้วยวิหารธรรม เอา

ธรรมเป็นเครื่องอยู่ เป็นเครื่องอาศัยจนกว่าจะละธาตุชั้นนี้ไป

๑๖-๑๗. แยกไว้หนัก ปล่อยวางกันเถอะ, รู้=ละ=หลุดพ้น

ตราบไต่ที่ชั้น ๕ ยังมีอยู่กิเลสก็ยังมีอยู่ เพราะชั้น ๕ คือ กิเลส การปล่อยวางชั้น ๕ ก็คือการปล่อยวางกิเลส ฉะนั้น การจะดับกิเลสนั้น ไม่ใช่การดับกิเลสที่ชั้น ๕ แต่คือการดับกิเลสที่จิต พระอรหันต์ท่านก็ดับกิเลสที่จิต

๓. บทวิจารณ์

จากเนื้อหาโดยย่อของหนังสือเรื่อง “มหาสติปัฏฐาน ๔ ทางลัดดับทุกข์” ผู้วิจารณ์แสดงความคิดเห็นในด้านเนื้อหาเป็น ๒ ประเด็น คือ จุดเด่นของเนื้อหา และ จุดด้อยของเนื้อหา ดังนี้

จุดเด่นของเนื้อหา

จากเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ ผู้วิจารณ์แสดงความคิดเห็น ในประเด็นจุดเด่นของเนื้อหา มี ๖ ประเด็น ดังนี้

๑. เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ปฏิบัติธรรมจริงของผู้เขียน สภาวะธรรมต่างๆ ที่ผู้เขียนได้เขียนเล่าเรื่องมานั้น เป็นสิ่งที่ผู้เขียนประสบมาก่อน

๒. ผู้เขียนได้ใช้คำศัพท์และภาษาที่เข้าใจง่ายในการเขียน มีการให้ความรู้ด้วยการนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติมาให้ทำความเข้าใจก่อน มีการ

อธิบายการปฏิบัติในแต่ละช่วงว่าอาจต้องประสบอะไรบ้าง และวิธีในการก้าวข้ามในสภาวะธรรมที่ทำให้เกิดติดขัด พร้อมทั้งมีการเปรียบเทียบและมีการยกตัวอย่างประกอบ

๓. การแบ่งบทของเนื้อหา ได้มีการแบ่งเป็นบทย่อยๆ ที่ทำให้อ่านแล้วไม่น่าเบื่อ มีการเชื่อมโยงหลักธรรมกับการปฏิบัติด้วยการอธิบายรายละเอียดแบบค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ผู้อ่านได้อ่านอย่างเข้าใจได้ง่าย

๔. ผู้ที่เคยรู้สึกว่าการปฏิบัติเป็นสิ่งที่ยากนั้น กลายเป็นทำให้ไม่รู้สึกว่าการปฏิบัติเป็นเรื่องที่ยากเลย เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ที่ปฏิบัติว่า จากวิธีการปฏิบัติเพื่อดับทุกข์นั้น สามารถนำมาปรับใช้ในการฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

๕. ช่วงต้นของหนังสือ มีการอธิบายหลักธรรม เพื่อให้ผู้อ่านได้มีการทำความเข้าใจในคำศัพท์ และเนื้อหา ของหลักธรรมในเบื้องต้น ก่อนที่จะไปสู่บทต่อไปในภาคการปฏิบัติ ทำให้ผู้อ่านที่ไม่เคยปฏิบัติก็สามารถเข้าใจในเนื้อหาได้

๖. หนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้เขียนจากประสบการณ์ตรง ซึ่งเป็นประสบการณ์ส่วนตัวจากการปฏิบัติของผู้เขียน และผู้เขียนได้นำประสบการณ์เหล่านั้นมาถ่ายทอดเป็นตัวหนังสือ ทำให้การใช้ภาษามีความลุ่มลึก จึงแตกต่างจากหนังสือเล่มอื่น

จุดด้อยของเนื้อหา

จากเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ ผู้วิจารณ์แสดงความคิดเห็น ในประเด็น จุดด้อยของเนื้อหา มี ๓ ประเด็น ดังนี้

๑. หนังสือ เรื่อง “มหาสติปัญญา ๔ ทางลำดับทุกข์” หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ดี ที่น่าอ่าน เป็นหนังสือที่เน้นในการให้คำแนะนำในการปฏิบัติธรรม การใช้ภาษาการเขียนของหนังสือเล่มนี้ เป็นในลักษณะการถ่ายทอดการปฏิบัติจากประสบการณ์จริง จึงไม่ใช่ภาษาวิชาการ

๒. ถึงแม้มีการให้ความรู้ในหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ แต่ด้วยหนังสือเล่มนี้ไม่มีการอ้างอิง ทำให้ความน่าเชื่อถือของหนังสือลดน้อยลง

๓. เนื่องจากหนังสือเล่มนี้ไม่มีการอ้างอิง ทำให้ผู้ที่สนใจไม่สามารถไปหาหนังสืออื่นเพื่อที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อได้

ผู้วิจารณ์เห็นด้วย

ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับแนววิธีการปฏิบัติของหนังสือเล่มนี้ โดยประเด็นที่ผู้วิจารณ์เห็นด้วยมี ๖ ประเด็น ดังนี้

๑. โครงสร้างของเนื้อหา มีสารบัญชื่อบอกบท มีการแบ่งเป็นบทย่อยๆ บอกชื่อหัวข้อของแต่ละบท ทำให้การอ่านอ่านได้ง่ายขึ้น ผู้อ่านสามารถข้ามหัวข้อที่

ไม่สนใจและเลือกอ่านหัวข้อที่ตนเองสนใจได้

๒. การลำดับชั้นของเนื้อหาในเล่ม เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป มีการเชื่อมโยงหลักธรรมกับแนววิธีการปฏิบัติเป็นขั้นเป็นตอน พร้อมทั้งมีการยกตัวอย่างและอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติม ทำให้ผู้อ่านที่อ่านหนังสือเล่มนี้ได้มีความเข้าใจที่ง่าย

๓. วิธีการแนะนำในการปฏิบัติสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน จากการกำหนดคำบริกรรม หรือการตุลมหายใจ ซึ่งเป็นสมถกรรมฐานนั้น ผู้เขียนได้เขียนอธิบายการเชื่อมโยงที่ไปสู่วิปัสสนากรรมฐาน ที่ทำให้เข้าใจง่าย เป็นการแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติที่ปฏิบัติได้จริงของผู้เขียน

๔. หนังสือเล่มนี้แสดงให้เห็นถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า สามารถนำมาปฏิบัติและเห็นผลได้จริง เป็นการแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติธรรมไม่ใช่สิ่งที่ยากเกินไป สามารถปฏิบัติได้จริง ดังนั้น ผู้ที่สนใจต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจึงจะเห็นได้เอง ดังคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า “สันตสิทธินิโก อันผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง”^๒

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๕,

๕. การแนะนำแนววิธีปฏิบัติ มีความลึกซึ้งในเนื้อหา ซึ่งมาจากการถ่ายทอดประสบการณ์ตรงของผู้เขียน ที่ผู้เขียนถ่ายทอดออกมาเป็นตัวหนังสือ ด้วยภาษาที่ลุ่มลึกเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย สามารถนำไปปฏิบัติตามได้

๖. หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ผู้เขียนใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ คือ หลัก “สติปัฏฐาน ๔”^๓ ซึ่งตรงกับในพระไตรปิฎกที่ได้แสดงไว้ว่า “ทางนี้เป็นทางเดียว...เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน ทางนี้คือ สติปัฏฐาน ๔”^๔ หนังสือเล่มนี้จึงเป็นหนังสือที่แนะนำการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า

ผู้วิจารณ์ไม่เห็นด้วย

ผู้วิจารณ์ไม่เห็นด้วยของหนังสือเล่มนี้ โดยประเด็นที่ผู้วิจารณ์ไม่เห็นด้วยมี ๓ ประเด็น ดังนี้

๑. การอธิบายหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น ไม่ควรเขียนขึ้นมาลอยๆ เพราะเป็นคำสอนของ

พระพุทธเจ้าที่มีมายาวนาน ไม่ใช่ของผู้เขียนเอง จึงควรมีการอ้างอิง อ้างแหล่งที่มาของหลักธรรม หรือการอ้างอิงพระไตรปิฎกว่าอยู่เล่มไหน ข้อไหน หน้าไหน

๒. วิธีการปฏิบัติในการดูแลสุขภาพใจเข้าออก ว่าเข้ายาวก็รู้ ออกยาวก็รู้ เข้าสั้นก็รู้ ออกสั้นก็รู้ เขาร้อนก็รู้ ออกร้อนก็รู้ เข้าเย็น ออกเย็น รู้หมด ผู้เขียนแนะนำการรู้สึกตัวอยู่กับลม แต่ไม่ได้เขียนว่าวิธีเหล่านี้เป็นวิธีของ “อานาปานสติ”^๕ ทำให้ผู้สนใจจะศึกษาตามหลักวิธีการนี้ ไม่สามารถหาแนววิธีการปฏิบัติตามหลักของอานาปานสติที่ถูกต้องได้

๓. การแนะนำวิธีการปฏิบัติ ผู้เขียนแนะนำแต่เพียงวิธีการปฏิบัติในการดูแลสุขภาพใจ ซึ่งเป็นวิธีที่ผู้เขียนปฏิบัติด้วยตนเองในวิธีนี้ แต่ในการปฏิบัติกรรมฐานในพระไตรปิฎก ได้แสดงไว้ว่าการปฏิบัติสามารถปฏิบัติได้ ๔๐ วิธี พระอรธรรคกัจจายน์ได้มีการรวบรวมมาไว้อยู่ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ใน “กรรมฐาน ๔๐”^๖ ผู้เขียนจึงควรเขียนอธิบายเพื่อให้ผู้ที่ไม่เคยปฏิบัติ

(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๕๖), หน้า ๓๐๖.

^๓ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๒-๔๐๕/๓๐๑-๓๔๐, ที.ป. (ไทย) ๑๑/๓๐๖/๒๗๖, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๐๕-๑๓๘/๑๐๑-๑๓๑, ส.ม. (ไทย) ๑๙/๓๖๗/๒๑๐-๒๑๑, ข.ป. (ไทย) ๓๑/๓๔/๕๙๒, อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๓๕๕/๓๐๖.

^๔ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๕/๓๔๐.

^๕ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๔๘/๑๘๗-๑๘๙, วิ.ม. (ไทย) ๑/๑๖๕/๑๓๖-๑๓๘, ส.ม. (ไทย) ๑๙/๙๗๗/๔๕๓-๔๕๕.

^๖ พระพุทธโฆสเถระ, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, แปลโดย สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพฯ: บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๘๒-๑๘๕.

หรือปฏิบัติในสายอื่นๆ ให้ทราบว่าในการปฏิบัติกรรมฐานจริงๆ แล้ว สามารถทำได้หลายวิธีด้วยกัน แล้วแต่จริตของบุคคลนั้นตั้งข้อความของท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้เขียนเรื่องวิธีปฏิบัติกรรมฐาน ได้กล่าวถึง กรรมฐาน ๔๐ ไว้ในหนังสือพุทธธรรม ว่า

การปฏิบัติกรรมฐานเหล่านี้ต่างกัน โดยผลสำเร็จ ที่วิธีนั้นๆ สามารถให้เกิดขึ้น สูงต่ำ มากน้อยกว่ากัน และต่างโดยความเหมาะสมแก่ผู้ปฏิบัติ ซึ่งจะต้องพิจารณาเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะนิสัยความโน้มเอียงที่แตกต่างกันระหว่างบุคคล ที่เรียกว่า “จริยา” ต่างๆ...บุคคลใดหนักในจริยาใดๆ ก็เรียกว่าเป็น “จริต” นั้นๆ^๗

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การปฏิบัติกรรมฐาน ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติเฉพาะวิธีใดวิธีหนึ่ง ผู้ปฏิบัติสามารถเลือกการปฏิบัติให้เหมาะกับจริตของตนเอง จะทำให้การปฏิบัติมีความก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว ผู้วิจารณ์จึงไม่เห็นด้วยที่ผู้เขียนไม่ได้อธิบายรายละเอียดในส่วนนี้

๔. สรุป

หนังสือ เรื่อง “มหาสติปัฏฐาน ๔ ทางลำดับทุกข์” เขียนโดย พระอาจารย์ชานนท์ ชยมนโท เป็นหนังสือธรรมะ เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม ผู้เขียนได้นำความรู้จากประสบการณ์จริงของผู้เขียนมาถ่ายทอดเรียบเรียงเขียนขึ้นเป็นหนังสือการใช้ภาษาที่เขียนเป็นภาษาที่อ่านง่าย ไม่เป็นภาษาวิชาการ ทำให้ผู้ที่สนใจการปฏิบัติ หรือผู้ที่สนใจธรรมะ สามารถอ่านแล้วเข้าใจได้ง่าย จึงเป็นหนังสือที่เหมาะสมสำหรับบุคคลทั่วไป ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ในการเผยแผ่การปฏิบัติธรรม ให้ผู้ที่สนใจการปฏิบัติสามารถปฏิบัติได้โดยไม่ล่าช้า เสียเวลา ไม่ต้องลองผิดลองถูก ดังเช่นที่ผู้เขียนเคยประสบมา ในหนังสือมีการอธิบายหลักธรรมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติ เช่น สติปัฏฐาน ๔ ชั้น ๕ รูปนาม อริยสัจ ๔ เป็นต้น การอธิบายหลักธรรมต่างๆ มีการยกตัวอย่างพร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดประกอบควบคู่กันไปด้วย จึงทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่น่าอ่าน ดังนั้น โดยสรุปแล้วหนังสือเล่มนี้ จึงเป็นหนังสือที่มีประโยชน์ต่อผู้ที่กำลังศึกษา หรือผู้ที่กำลังปฏิบัติอยู่ควรจะได้อ่านเพื่อจะได้นำไปเป็นแนวทางในปฏิบัติไปสู่ทางลำดับทุกข์

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม (ฉบับเต็ม)**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๓๓๓.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

พระอาจารย์ชานนท์ ชยนนโท. มหาสติปัฏฐาน ๔ ทางลัดดับทุกข์. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ธรรมะ อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๘.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) คัมภีร์:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(๒) หนังสือ:

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). พุทธธรรม (ฉบับเดิม). พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๕๖.

พระพุทธรโฆสเถระ. คัมภีร์วิสุทธิมรรค. แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อจา อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพฯ: บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๖.

